

služby, ktoré sú priamo zamerané na pacienta a na jeho individuálne potreby. Odborné kompetencie lekárníkov sa globálne rozširujú a stávajú sa prirodzenou súčasťou modernej lekárenskej starostlivosti celosvetovo (1), ako aj v podmienkach verejných lekární na Slovensku.

Profesia lekárnik vo svete a Zväz lekárníkov Európskej únie

Zväz lekárníkov Európskej únie (PGEU) zastupuje viac ako 400 000 lekárníkov v Európe s hlavným cieľom posunúť vnímanie profesie lekárnik k akceptovaniu lekárnik ako vysoko kvalifikovaného odborníka a zároveň najdostupnejšieho zdravotníckeho pracovníka pre verejnosť (2). Ukotvenie profesie lekárnik v úlohe odborníka na lieky a poskytovanie lekárenskej starostlivosti orientovanej na pacienta a odborníka, ktorý dokáže riešiť súčasné výzvy v zdravotníctve, reflektuje rámcový dokument „Vízia PGEU pre verejné lekárstvo 2030“ (2). Zdôrazňuje, že lekárnici dokážu aktívne participovať v programoch budúceho zlepšenia verejného zdravia obyvateľstva (aj v súčasných národných podmienkach v zdravotníctve), ktoré si vyžaduje viac personalizovaný, na pacienta zameraný prístup v celom systéme poskytovania zdravotnej starostlivosti (1, 2).

Súčasný výzvy zdravotníctva a nové úlohy lekárníkov v oblasti verejného zdravia

V súčasnosti kompetentné orgány na európskej a globálnej úrovni vyvíjajú iniciatívy na zvládnutie aktuálnych výziev verejného zdravia, medzi ktoré patria jednak globálne starnutie populácie a neustály nárast civilizačných ochorení. Stúpajúcim vekom obyvateľstva sa rapidne zvyšuje prevalencia chronických, prevažne metabolických a neurodegeneratívnych ochorení, ktoré majú výrazný vplyv na kvalitu života pacientov s celkovým sociálno-ekonomickým dopadom na spoločnosť. Okrem toho je stále aktuálnym problémom stúpajúca prevalencia kardiovaskulárnych ochorení, ktoré dlhodobo predstavujú hlavnú príčinu úmrtí pacientov na celom svete. Podľa štatistík Svetovej zdravotníckej organizácie zomrelo v roku 2019 na kardiovaskulárne ochorenia takmer 18 miliónov ľudí, čo predstavuje takmer tretinu

všetkých úmrtí. Absolútnu väčšinu z nich (až 85 %) majú pritom na svedomí aterosklerotické kardiovaskulárne ochorenia, ako sú ischemické choroby srdca (z nich najmä infarkt myokardu) a cievne choroby mozgu (z nich najmä cievna mozgová príhoda) (3).

Svetová zdravotnícka organizácia vedie globálnu osvetovú kampaň s dôrazom na podporu a zohľadnenie špecifických potrieb obyvateľstva vyššieho veku a ich preferencie nielen v zdravotníctve, ale aj v sociálnom a v ekonomickom sektore (4). Strategické ciele Európskej únie v oblasti zdravia podobne reflektujú problematiku starnutia európskej populácie (4, 5). Ich spoločným úsilím je podpora zdravia seniorov, posilnenie prevencie a včasnej diagnostiky chorôb u starších pacientov s osobitným dôrazom na zmeny duševného zdravia pre zachovanie dôstojného, samostatného a aktívneho života aj v pokročilom veku (4, 5, 6). Nastavené strategické plány týchto organizácií sa zameriavajú na zvládnutie súčasných výziev v zdravotníctve zapríčinených (aj) vplyvom starnutia obyvateľstva na národnej, európskej a globálnej úrovni (4).

Vzhľadom na zvýšený tlak na primárnu starostlivosť v súčasnosti je nevyhnutné, aby lekárnici plne participovali na preventívnych programoch a boli zapojení do zdravotnej starostlivosti o pacientov s chronickými ochoreniami. Od roku 2011 sa výrazne rozšírili kompetencie lekárníkov aj na Slovensku a preventívne skriningové vyšetrenia sa stali súčasťou lekárenskej starostlivosti (podľa § 20, ods. 1, zákona č. 362/2011 Z. z.) (7). Príprava, uchovávanie a expedícia liekov, poskytovanie odborných rád o ich správnom užívaní či poradenstvo o možnostiach nefarmakologických režimových opatrení sa globálne rozširuje o ďalšie odborné kompetencie lekárníkov, ktoré sa postupne stávajú súčasťou novodobej lekárenskej starostlivosti na celom svete. Poskytované služby vo verejných lekárnách jednoznačne prispievajú k podpore a k zlepšeniu verejného zdravia celej populácie (8–11). Napríklad monitorovanie biochemických parametrov, fyzikálne a biochemické vyšetrenia poskytujú verejné lekárnice svojim pacientom rutinne v zahraničí aj na Slovensku.

V poslednom období vytvorilo MZ SR priestor na zapracovanie poskytovania vyšetrení

v lekárnách do štyroch štandardných postupov pre výkon prevencie (12–15) a jedného štandardného klinického postupu (16). Tieto štandardné postupy definujú základné požiadavky, kompetencie a postupy pri zapájaní sa verejných lekární do poskytovania skriningov v rámci prevencie vybraných chronických ochorení, ako sú kardiovaskulárne ochorenia (12), ochorenia pečene (13), (pre)obezita (14), poruchy glukózového metabolizmu a diabetes mellitus 2. typu (15), a do manažmentu pacientov s podozrením na akútne ochorenie horných dýchacích ciest (16).

Lekárske služby poskytované vo verejných lekárnách v zahraničí

Verejné lekárnice sú vhodným miestom na realizáciu preventívnych skriningov rôznych kardiovaskulárnych ochorení alebo ich rizikových faktorov (9–11, 17–18). Zvýšenie informovanosti o chronických ochoreniach a ich komplikáciách (17, 18, 19) jednoduchou edukáciou pacientov efektívne zlepšilo ich adhérenciu k indikovanej liečbe (18, 19). Rovnako odborné poradenstvo o správnom užívaní predpísaných liekov a podpora lekárnik pri zmene životného štýlu pacientov (19, 20, 21) viedli k významnému a trvalému zlepšeniu regulácie krvného tlaku (22). Farmaceutické poradenstvo poskytované pacientom s hypertenziou vo verejných lekárnách s frekvenciou raz mesačne počas 6 mesiacov úspešne odhalilo významné farmakoterapeutické problémy, ktoré by mohli v budúcnosti zhoršovať adhérenciu pacientov k indikovanej liečbe (22). Edukácia pacientov o užívaní nevhodných liekov v starobe (23, 24) či o správnej manipulácii s inhalátormi u pacientov s pľúcnymi ochoreniami (25) efektívne znížila výskyt komplikácií pri užívaní liekov. Najvýraznejší benefit prinášali tie lekárske služby, ktoré boli poskytované farmaceutmi vo verejných lekárnách pravidelne a systematicky. Tieto intervencie preukázateľne zlepšovali adhérenciu pacientov k predpísanej liečbe a tým aj výsledný terapeutický efekt u väčšiny pacientov (23, 24, 25).

Rozsiahla prehľadová štúdia zameraná na vplyv faktorov životného štýlu preukázala, že poradenstvo v oblasti racionálneho stravova-